

Bijlage 4. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de Sint-Martinuskerk, en het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel in Diksmuide (Vladslo)

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Diksmuide, 7de afdeling, sectie E

Objectnummer: 4.01/32003/838.1

Dossiernummer: 4.001/32003/150.1

Omschrijving:

De Sint-Martinuskerk, en het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel,
Vladslostraat zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, 30.03.2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen RWO, LNE, MOW en LV

a. Beleidsdomein Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

b. Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

- Het **departement Leefmilieu Natuur & Energie** bracht op 1 september 2015 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

"Omwille van de ons opgelegde personeelsbeperking en focus op kerntaken, zal het departement vanaf nu geen advies meer geven voorafgaand aan de voorlopige bescherming als monument of dorpsgezicht." Dit advies is met andere woorden gunstig.

Behandeling van het advies: /

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit

- Het **agentschap Natuur & Bos** bracht op 28 juli 2015 (mail verstuurd aan departement LNE, op 25 augustus 2015 doorgestuurd aan OE) een gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier. Het agentschap heeft geen input voor de vier beschermingsdossiers, maar wil in de marge toch het soortenbesluit (Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer, 15/05/2009) onder de aandacht brengen.

Behandeling van het advies:

De opvolging van deze regelgeving dient te gebeuren binnen instrumenten en procedures waarover het ANB beschikt.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

- De overige agentschappen van het beleidsdomein LNE brachten geen advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

c. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

d. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

- Het **departement Landbouw en Visserij** bracht op 28 juli 2015 een gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier. Dit departement verklaart zich niet bevoegd vermits het monument zich niet bevindt in agrarisch gebied en de aanvraag geen betrekking heeft op professionele agrarische of para-agrarische activiteiten.

Behandeling van het advies: /

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit

- De overige agentschappen van het beleidsdomein LV brachten geen advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

2. Advies uitgebracht door de betrokken gemeente Diksmuide

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht op 19/08/2015 een deels gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

- 2.1. Voorwaardelijk gunstig advies aan de voorlopige bescherming van de Sint-Martinuskerk te Vlad slo, het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel als monument, mits voldoende mogelijkheden worden gelaten voor de herbestemming van de kerk en zijn onmiddellijke omgeving.

Behandeling van het advies:

De Vlaamse overheid bepaalt niet de toekomstige functie van een beschermd gebouw of zone. Zoals gesteld in de beheersdoelstellingen in het MB behoort een toekomstige herbestemming van de kerk, die de draagkracht van het gebouw niet overschrijdt, tot de mogelijkheden, op voorwaarde dat deze geen negatieve impact heeft op de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen, met inbegrip van de cultuurgoederen. Hetzelfde geldt voor de onmiddellijke omgeving (het kerkhof).

Het college verwijst naar de conceptnota *Een toekomst voor de Vlaamse parochiekerk* (op 24 juni 2011 goedgekeurd door de Vlaamse regering). Deze nota doet echter geen uitspraak over de bescherming van deze of gene kerk. Het college verwijst ook naar de *Conceptnota kerken in de Westhoek*. Navraag bij het stadsbestuur leert dat hiermee bedoeld wordt op het document *Toekomstvisie parochiekerken Diksmuide. Overeenkomst tussen de stad Diksmuide en het centraal kerkbestuur over de toekomstvisie...* (goedgekeurd door gemeenteraad op 24/02/2014). Het document *Toekomstvisie parochiekerken Diksmuide* convergeert met de beschermingsselectie van het thematisch pakket wederopbouwkerken en dorpsomgevingen. Een analyse van dit document levert – buiten een stand van zaken – slechts één topic op voor dit pakket: het stadsbestuur wil in de toekomst de kerk van Sint-Jacobskapelle valoriseren in het kader van toerisme. In de actuele toekomstvisie bestaan er dus geen plannen voor een herbestemming van de kerk.

Conclusie: een herbestemming van de kerk en de onmiddellijke omgeving blijft mogelijk.
Het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en/of het beschermingsbesluit.

2.2. Ongunstig advies voor de bescherming van graftekens en rechtopstaande grafstèles.

Het college voert hiervoor een tweeledige motivatie aan: enerzijds kan de bescherming van graftekens en rechtopstaande grafstèles (verder graftekens) belemmerend zijn voor de verdere exploitatie van het kerkhof, anderzijds zou de bescherming een niet te vermijden onderhoudslast teweeg brengen voor de overheid, na het verstrijken van de lopende concessies.

Bijkomend wijst het stadsbestuur op *"het voorstel van de familie Tryhou om de aanpalende grond te ontsluiten; Overwegende dat de bescherming de noodzakelijke werken aan het kerkhof niet mogen in de weg staan"*.

Behandeling van het advies:

Bij de drie kerken is er een sterke visuele en historische verwevenheid tussen de kerk, kerkhof en graftekens. Een bescherming van de kerk zonder de bescherming van het kerkhof en een selectie van de graftekens is niet wenselijk. Begroeven en graftekens vormen immers een essentiële component van een kerkhof. Een kerkhof vormt *"een omsloten terrein rondom de kerk, dat doorgaans wordt gebruikt als begraafplaats"* (inventaris.onroerendergoed.be/thesaurus/ typologie). Vanuit een holistische benadering van onroerend erfgoed (*"Een monument staat niet alleen"*, Europees Monumentenjaar 1975) is de bescherming van kerk en kerkhof, zonder het behoud van een selectie van graftekens, dan ook niet wenselijk. De eeuwenoude samenhang tussen kerk én kerkhof in Vladslo werd in de wederopbouwperiode hernomen. Gezien zowel het kerkhof met graftekens als de kerk een hoge erfgoedwaarde hebben, ligt het voor de hand dat ze bij de bescherming gelezen worden als een eenheid. 17de-eeuwse en 18de-eeuwse grafkerken in de kerk illustreren samen met de graftekens op het kerkhof de evolutie van het begraven en de funeraire cultuur door de eeuwen heen.

Deze redenering gaat ook op voor de oorlogsgedenkkapel en het omgevende militaire ereperk: zij ontstonden beide na de Eerste Wereldoorlog, met name om de gesneuvelden te herdenken. De geselecteerde graftekens van het militaire ereperk ondersteunen de erfgoedwaarde van de gedenkkapel, en omgekeerd.

De selectie van graftekens zorgt er voor dat duidelijk is welke graftekens behouden dienen te blijven en welke graftekens er dus verwijderd mogen worden. Daardoor is het ook duidelijk wat de reikwijdte is van de opname van het kerkhof in de bescherming. De zones waar graftekens niet behouden hoeven te blijven kunnen, mits behoud van de algemene erfgoedwaarde van het kerkhof, bijvoorbeeld hergebruikt worden voor nieuwe begravingen.

Toch wordt gedeeltelijk ingegaan op het ongunstig advies van de gemeente en wordt het aantal graftekens dat behouden dient te blijven verminderd. Na bijkomende evaluatie en plaatsbezoek is de selectie van de te bewaren graftekens gehalveerd. Op het voor advies voorgelegde detailplan van het kerkhof waren 324 te bewaren graftekens aangeduid, dit wordt nu gereduceerd naar 149 graftekens. Het oude kerkhof van Vladslo telt in totaal ca. 735 graftekens (het nieuwe deel van het kerkhof valt buiten de beschermingsperimeter en wordt buiten beschouwing gelaten). De (kunst)historische en typologische selectiefocus werd grosso modo vernauwd tot de zones met een belangrijke ensemblewerking tussen traditionele graftekens (voor of kort na de Eerste Wereldoorlog) en kenmerkende interbellumgraftekens, en tot de zone rond de oorlogsgedenkkapel. Vermits deze zones het dichtst bij de kerk of rond de kapel, en/of nabij de brede paden liggen, zijn ze erg beeldbepalend voor het kerkhof. Graftekens van na het midden van de 20ste eeuw werden systematisch geweerd, tenzij ze een hoge artistieke of historische waarde (relatie tot WO I of WO II) vertonen. In perk C (noordoostzijde van het kerkhof) werd tevens een typologisch interessant ensemble van eenvoudige betonnen kruisen uit het interbellum in de selectie opgenomen.

De te bewaren graftekens worden opgelijst in de *"fotoregistratie van de fysieke toestand bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van de Sint-Martinuskerk, en het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel"*. In het bijschrift van

de foto's (genummerd van 1 t.e.m. 149) wordt telkens verduidelijkt of het volledig grafteken dient behouden te worden of enkel de grafstèle.

De gemeente opteert in haar toekomstvisie voor een verdere exploitatie van het kerkhof. Het behoud van een selectie van graftekens is verzoenbaar met een actieve begraafplaats. De bestending van de functie als begraafplaats ligt in de lijn met beheersdoelstellingen van deze bescherming Doordat enkel de geselecteerde graftekens dienen behouden te blijven, blijft er voldoende ruimte voor nieuwe begravingen en kan het kerkhof verder geëxploiteerd worden. Geselecteerde graftekens kunnen overigens hergebruikt worden voor een nieuwe begraving (een nieuwe concessie met behoud van het oude grafteken). Het behoud van een selectie van graftekens kan zelfs bijdragen tot de aantrekkelijkheid van een begraafplaats die verder geëxploiteerd wordt. Verschillende gemeenten hebben peter- en meterschap van graftekens (onderhoud zonder nieuwe begraving) en concessies met behoud van het grafteken (kans tot nieuwe begraving) opgenomen in hun gemeentelijk reglement op de begraafplaatsen. Op die wijze kan zowel het behoud van het (beschermd) funerair erfgoed als het continueren van de functie gerealiseerd worden.

Verder brengt de gemeente als opportuniteitsargument tegen de bescherming van de graftekens de hoge onderhoudslast voor de (plaatselijke) overheid aan.

Deze "hoge onderhoudslast" dient gerelativeerd te worden. Bouwvallige graftekens zijn uit de selectie geweerd, en de geselecteerde graftekens worden beschermd in de bestaande staat. Restauratie van een geselecteerd grafteken behoort tot de mogelijkheden, maar vormt geenszins een verplichting. Conservatie en in situ behoud van de graftekens en rechtopstaande stèles vormen bij bescherming immers de enige verplichting. Slijtage en veroudering van de graftekens zijn onvermijdelijk en aanvaard bij funerair erfgoed. Het behoud en/of het herstel van de stabiliteit vormt een belangrijke voorwaarde voor de conservatie van de graftekens. Een goed algemeen onderhoud van het kerkhof - nu reeds een taak van het stadsbestuur - garandeert in hoge mate de stabiliteit van de graftekens en helpt schade te vermijden. Op dit vlak stelt zich echter geen probleem: de stedelijke groendienst onderhoudt op toegewijde wijze de grasperken en voorkomt bodemerosie.

In een toekomstig beheersplan kan het stadsbestuur een stappenplan en criteria uitwerken. Daarin kan het onderscheid gemaakt worden tussen graven die in eigen beheer blijven (er kan gedacht worden aan oorlogsgraftekens en/of graftekens van burgemeesters, pastoors, notabelen, kunstenaars enz.), graftekens die in peter- of meterschap gegeven worden of het toekennen van nieuwe concessies met het behoud van het oude grafteken. Overigens voorzien Onroerenderfgoeddecreet en -besluit financiële stimuli vanuit de Vlaamse overheid voor zowel onderhoud als restauratie van graftekens.

Navraag bij het stadsbestuur op 4/11/2015 leert dat de plannen van de familie Tryhou om de aanpalende grond te ontsluiten buiten de beschermingsperimeter vallen. Werken voor deze ontsluiting kunnen mogelijk een tijdelijke impact hebben op de noordwestelijke hoek van de beschermingsperimeter, maar hier zijn geen graftekens geselecteerd voor behoud. Werken aan het kerkhof van Vladslo zijn uiteraard mogelijk, op voorwaarde dat rekening wordt gehouden met de erfgoedwaarden, en meer in concreto de voor behoud geselecteerde graftekens.

Conclusie: *het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit. Het aantal te behouden graftekens wordt gereduceerd van 324 naar 149.*

3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 24 juli 2015.

Het advies van de VCOE werd in de commissievergadering van 12 oktober 2015 unaniem vastgesteld: gunstig advies over de bescherming van het thematisch pakket wederopbouwkerken en dorpsomgevingen in Diksmuide. Het advies bevat een aantal opmerkingen met betrekking tot de bescherming van de Sint-Martinuskerk, en het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel als monument. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Opmerking 1. Situering adviesvraag. De VCOE vindt het positief dat er een uitgebreid dossier voor advies werd voorgelegd aan de commissie.

Opmerking 2. De commissie erkent de erfgoedwaarden van de wederopbouwkerken en dorpsomgevingen en ondersteunt artikel 1 van het MB.

Opmerking 3. Afbakening: geen opmerkingen over Vladslo.

Opmerking 4. Erfgoedkenmerken en erfgoedelementen: geen opmerkingen over Vladslo.

Opmerking 5. De commissie ondersteunt de voorgestelde beheersdoelstellingen.

Opmerking 6. De commissie ondersteunt de voorgestelde bijzondere voorschriften.

Opmerking 7. De commissie ondersteunt de voorgestelde toelatingsplichtige handelingen voor de monumenten.

Opmerking 8. Aanvullingen van de VCOE op de beschermingsbesluiten: de VCOE vraagt voor Vladslo een aanvullende beschrijving en fotoregistratie van de klokken.

Behandeling van het advies:

Een beperkte aanvullende beschrijving van de klokken wordt toegevoegd in het inhoudelijk dossier en in het MB. In het inhoudelijk dossier wordt toegevoegd: "*In de klokkenverdieping zijn drie bronzen klokken opgehangen: de Livinusklok dateert in de huidige vorm van 1985, confer opschrift <me fudit Michiels jr. Tornaci 1956 – me refudit 1985 Eijsbouts anno visitationis papalis Vladslo 1985>, de Martinusklok dateert van 1956, confer opschrift jaartal en embleem Sint-Martinus, een derde klok dateert ook van 1956.*" In het MB wordt toegevoegd: "*In de klokkenverdieping zijn drie bronzen klokken opgehangen: de Livinusklok van 1985, de Martinusklok van 1956 en een derde klok van 1956.*" Aan de fotoregistratie worden enkele foto's van de klokken toegevoegd.

Conclusie: *het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier, het beschermingsbesluit en de fotoregistratie.* In het inhoudelijk dossier en in het beschermingsbesluit wordt een aanvullende beschrijving van de klokken opgenomen. Aan de fotoregistratie worden enkele foto's van de klokken toegevoegd.

4. Algemene conclusie

- De uitgebrachte adviezen door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen RWO, LNE, MOW en LV zijn gunstig.

- Het advies uitgebracht door het stadsbestuur is voorwaardelijk gunstig voor de bescherming van de Sint-Martinuskerk, het kerkhof met militair ereperk en gedenkkapel als monument. De beheersdoelstellingen in het MB verduidelijken dat de bescherming een herbestemming van de kerk en de onmiddellijke omgeving niet hypothekeert.

Het advies van het stadsbestuur is ongunstig voor de bescherming van de graftekens. Door de hoge erfgoedwaarde van zowel kerk, gedenkkapel als een deel van de graftekens op het kerkhof en het militaire ereperk, en de visuele en historische verwevenheid tussen deze erfgoedobjecten, is een bescherming van de kerk en de gedenkkapel zonder een selectie van graftekens echter niet wenselijk. Na een bijkomende evaluatie werd een verdere selectie doorgevoerd en het aantal te bewaren graftekens herleid van 324 naar 149.

Uit het advies blijkt de bezorgdheid van het stadsbestuur over de toekomstige exploitatie van het kerkhof. De bescherming vormt hiervoor zeker geen belemmering: de 149 voor

behoud geselecteerde graftekens vormen slechts ca. 1/5 van het totaal aantal graftekens op het oude kerkhof. Nog zonder rekening te houden met de mogelijkheid van hergebruik bij beschermde graftekens (nieuwe begraafing met behoud van oud grafteken) is zowat 4/5 van de grafpercelen potentieel bruikbaar voor nieuwe begraafingen. Het behoud van beschermd funerair erfgoed kan zelfs bijdragen tot de aantrekkelijkheid van een 'actieve' begraafplaats.

Met de bezorgdheid over de hoge onderhoudslast voor de plaatselijke overheid wordt rekening gehouden door de significante vermindering van het aantal geselecteerde graftekens. Overigens zijn bouwvallige graftekens uit de selectie geweerd, en de geselecteerde graftekens worden beschermd in de bestaande staat. Conservatie en in situ behoud van de graftekens en grafstèles vormen bij bescherming de enige verplichting. Overigens voorzien Onroerenderfgoeddecreet en -besluit financiële stimuli vanuit de Vlaamse Overheid voor zowel onderhoud als restauratie van graftekens.

Dit advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het beschermingsbesluit: het aantal te bewaren graftekens wordt gereduceerd van 324 naar 149, op een totaal van ca. 735 graftekens in Vladslo.

- Het advies uitgebracht door de VCOE is gunstig. Onroerend Erfgoed gaat in op de vraag van de VCOE naar een aanvullende beschrijving en fotoregistratie van de klokken. Dit advies heeft dan ook invloed op het inhoudelijk dossier, het beschermingsbesluit en de fotoregistratie.